

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 3054/19

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט א' שטיין

העותרת: ד"ר שוורץ סיגל

נגד

המשיבים: 1. בית הדין הארצי לעבודה
2. בית הדין האזורי לעבודה בחיפה
3. קטיה שטרנברג - רייסבלדט
4. עינת הורן

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותרת: עו"ד אורון חדי

בשם המשיבים: עו"ד יצחק פרדמן

פסק-דין

השופט נ' הנדל:

עתירה זו עוסקת בשאלה אם ניתן למנוע מתובע להגיש ראיות לצורך סתירת טענות ההגנה בתביעת לשון הרע, לאור הקבוע בסעיף 18 לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965. הסוגיה התעוררה במסגרת הליך שהתנהל בפני בית הדין הארצי לעבודה.

רקע

1. המסכת העובדתית נוגעת לאירוע שהתרחש בשנת 2006 בבסיס חיל הים בחיפה. העותרת שימשה באותה התקופה כרופאה צבאית במרפאת הבסיס, בה עבדה המשיבה 3 בתור אחות רפואית. המשיבה 4 באותה תקופה שירתה כקצינת ניהול במכון לרפואה ימית. לטענת העותרת, המשיבות 3 ו-4 פרסמו בתקופות זמן שונות כי באירוע הנידון

כלאה העותרת את המשיבה 3 יחד עמה בחדר סגור במרפאה. הרקע לאותו אירוע הינו סכסוך שהתגלע בין העותרת לרופא אחר במרפאה סביב מכשור רפואי ששייך לה, לטענתה; העותרת, מצידה, טענה כי המשיבה 3 כלל לא נכחה בחדר במועד האירוע המדובר.

נוכח טענותיה של העותרת בדבר הפרסומים האמורים, זו הגישה כנגד המשיבות 3 ו-4 תביעה בגין פרסום לשון הרע בבית הדין האזורי לעבודה בחיפה. האחרון דחה את התביעה, בטענה כי למשיבות 3 ו-4 עומדת הגנת "אמת דיברתי" (סע"ש (אזורי חי') 12-11-19344 שוורץ נ' שטרנברג-רייטבלדט (16.5.2018)). העותרת ערערה על פסק דינו של בין הדין האזורי לפני בית הדין הארצי לעבודה (ע"ע (ארצי) 18-06-47523 שוורץ נ' שטרנברג-רייטבלדט (26.3.2019)), אשר דחה את הערעור בפסק דין שניתן בידי כב' השופטים ח' אופק-גנדלר, ל' גליקסמן ומ' שפיצר, ונציגי הציבור א' ירון וד' חן. זאת, תחת הטענה כי לא נמצא שהמקרה דורש את התערבותו החריגה בקביעותיה העובדתיות של הערכאה הדיונית. עוד ציין בית הדין הארצי כי לא נדרש לטענות משפטיות נוספות שהועלו במסגרת הערעור, משלא סבר שיש בהן כדי לשנות את הכרעתו זו.

עתירה זו מתמקדת בהחלטת בית הדין האזורי בה נדחתה בקשת העותרת להגיש ראיות נוספות ימים ספורים טרם המועד שנקבע להגשת הסיכומים. בית הדין האזורי נימק החלטתו בכך שבקשת העותרת להוספת ראייה הוגשה באיחור משמעותי וללא הסבר מספק לשיהוי, תוך ניצול ההליך לרעה ובזבוז משאבי בית המשפט וזמנם של כלל המעורבים (פסקאות 8-15 להחלטה). כעת, העותרת מבקשת מבית משפט זה לאפשר את הגשת ראיות ההזמה האמורות לבית הדין האזורי, וכפועל יוצא לפתוח את ההליך כולו לדיון מחודש.

טענות הצדדים

2. לטענת העותרת, החלטת בית הדין האזורי לדחות את הגשת הראיות המפריכות, והכרעת בית הדין הארצי שלא להתערב בכך פגעו בזכותה להליך הוגן וביכולת מיצוי זכויותיה הדיוניות. לשיטתה, קביעת בית הדין האזורי שגויה מיסודה ומנוגדת לסדרי הדין בתביעות לשון הרע, אשר מקנים לה זכות מוחלטת להגיש את הראיות הנוספות מכוח סעיף 18 לחוק איסור לשון הרע (להלן: סעיף 18). על כן, לגרסתה נפלה בהכרעה האמורה טעות משפטית מהותית, אשר מצדיקה את התערבות בית משפט זה בהכרעות הקודמות בהתאם להלכת חטיב (בג"ץ 525/84 חטיב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מ(ו) 673 (1986) (להלן: עניין חטיב)).

עמדת המשיבות 3 ו-4 היא כי על העותרת היה להגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה סמוך לנתינתה, ולא להמתין למתן פסק הדין של בית הדין האזורי כדי לתקוף את ההחלטה באופן עקיף דרך הגשת ערעור לבית הדין הארצי, וכעת באמצעות העתירה דנן. לטענתן, חרף החלטת בית הדין האזורי לדחות את הגשת הראיות הנוספות, העותרת הגישה אותן "בדלת האחורית", כאשר ציטטה וצירפה חלק מהן בכתב הסיכומים שהגישה לבית הדין האזורי. אשר להתערבות בית הדין הגבוה לצדק בהחלטת בית הדין הארצי לעבודה, ציינו המשיבות כי חריגים הם המקרים בהם התערבות זו מוצדקת בהתבסס על הלכת חטיב, ומקרה זה אינו נמנה עליהם. נוסף על האמור, הזכירו המשיבות כי העותרת מעורבת ב-30 הליכים משפטיים נוספים הקשורים בעקיפין להליך דנן, אשר בגינם ובשל דרך ניהולם הוטחה בה ביקורת חריפה מצד שופטי הערכאות השונות (ראו למשל: ת"א (שלום נת') 14-10-5604 פרימור נ' שוורץ, בפסקאות 34-35 (14.12.2014); ע"א (מחוזי מר') 15-05-22126 שוורץ נ' קוגן, בפסקה 2 (17.11.2016); ע"ר (ארצי) 17-12-54295 שוורץ נ' אנגל, בפסקה 24 (31.12.2018)). לבסוף, הדגישו המשיבות כי התנהלות המתוארת של העותרת לאורך ההליך מהווה דוגמה מובהקת לחוסר תום לב דיוני, אשר הוא לבדו מהווה בסיס לדחיית הבקשות.

דיון והכרעה

3. אקדים תוצאה להנמקה: בדין נדחתה בקשת העותרת להוספת ראייה לצורך סתירת הגנות הנתבעות בבית הדין האזורי. לא מצאתי כי נפלה טעות בשיקול דעתן של הערכאות קמא ביחס לפרשנותו של סעיף 18 או כי ישנה טעות משפטית מהותית היורדת לשורש ההליכים אשר מצדיקה את התערבותו של בית משפט זה ביושבו כבית דין גבוה לצדק. אפרט.

סעיף 18 מורה כי כאשר נתבע בעילת לשון הרע מנסה להוכיח כי הוא חוסה תחת אחת מן ההגנות המעוגנות בחוק איסור לשון הרע, לתובע עומדת זכות להביא ראיות אשר יפריכו את טענות ההגנה של הנתבע, ובלשון הסעיף:

18. הביא הנאשם או הנתבע ראיה או העיד בעצמו כדי להוכיח אחת ההגנות הניתנות בחוק זה, רשאי התובע להביא ראיות סותרות; אין בהוראה זו כדי לגרוע מסמכות בית-המשפט לפי כל דין להתיר הבאת ראיות על-ידי בעלי הדין.

על ייחודה של הוראה זו, הנעוצה בכך שזכות התובע להביא ראיות מפריכות איננה תלויה בהסכמת בית המשפט או מותנית בשיקול דעתו, נשפך לא מעט דיו בפסיקה

ובספרות המקצועית (ראו, למשל: בר"ע 228/75 ברקן נ' תמרי, פ"ד ל(1) 470 (1975); אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 480-481 (מהדורה שלוש עשרה, 2020); אורי שנהר דיני לשון הרע 468 (1997) (להלן: שנהר)). ההוראה מהווה חריגה מסדרי הדין המקובלים בשיטת המשפט שלנו, אשר מקנים לנתבע או לנאשם, בתור ברירת מחדל, את הזכות לומר את "המילה האחרונה" בהליך המשפטי. זאת, בכוונה לייעל את הליכי המשפט דרך ההבטחה שבעלי הדין יציגו את כלל הראיות הרלבנטיות אשר מצויות באמתחתם בפני בית המשפט במועד המתאים לכך, "כמקשה אחת". כמו כן, סדר הדין האמור נועד להגן על תקינות ניהול ההליך המשפטי, תוך הבטחת זכויות הנתבע (להרחבה על עניין זה, ראו למשל רע"א 1441/17 חברת אולמי אחים סעיד אל-דאהוד בע"מ נ' אולמות ומסעדות דאוד בע"מ, בפסקה 8 (27.3.2017); רע"א 1048/19 בוגנים נ' בן יאיר (16.6.2019)).

חריגה מסדרי דין אלה תתאפשר אך במקרים מיוחדים, בשלם רשאי בית המשפט להתיר הבאה של ראיות מטעם התביעה לאחר שמיעת מסכת ההגנה (תקנה 158(א)(1) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984; סעיף 165 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982). זאת, מחמת הימצאותם של שיקולים כבדי משקל העומדים כנגד הטעמים שנמנו לעיל, שחשיבותם אינה נופלת משלהם (רע"א 361/81 אזולאי נ' לביא, פ"ד לח(4) 125, 130 (1984)). כך למשל, שופט אשר בפניו מונחת בקשה להוספת ראייה לאחר שלב שמיעת טענות ההגנה רשאי להתחשב, במסגרת החלטתו, בשיקולים כמו: תרומת הראייה לגילוי האמת (רע"א 8366/14 דפני נ' עמותת אוהל רחל, בפסקה 19 (27.1.2015); רע"א 3863/15 רחמני נ' Liberty Mutual Insurance Europe Limited, בפסקה 14 (9.11.2015)); עת הגילוי אודות קיום הראייה והשלב בו מצוי ההליך המשפטי (רע"א 2137/02 ממן נ' פז חברת נפט בע"מ, בפסקה 3 (30.7.2002)); מידת הפתעתו של התובע מטיעונו או ראיותיו של הצד שכנגד (ע"א 4494/97 סלאח נ' סלאח (4.1.2000); יואל זוסמן סדרי הדין האזרחי 507-508 (מהדורה שביעית, 1995)), וכיוצא בזאת. בהתייחס למקרים ייחודיים אלה, ההכרעה אם להתיר את קבלת את הראיות מסורה לשיקול הדעת הרחב של שופטי הערכאה הדיונית (שנהר, בעמ' 466; רע"א 686/13 עמיעד מערכות מים בע"מ נ' טי אס טי סינרג'י בע"מ (17.3.2013)).

4. בשונה מסדרי דין נהוגים אלה, בתובענות לשון הרע מוקנית לתובע רשות להביא ראיות סותרות לטענות ההגנה במסגרת ההליך, וזאת "כעניין שבזכות ולא בשיקול דעת בית המשפט" (רע"א 1813/12 חזה נ' אלוני, בפסקה 10 (6.5.2012) (להלן: עניין חזה)). אולם, גם זכות רחבה זו, העומדת לתובע מכוח סעיף 18, איננה מוחלטת. אף שנקבע כי אין ביכולתו של בית המשפט לשלול מתובע את הזכות המעוגנת בסעיף הנזכר, גם כאשר, למשל, לא נחה דעתו כי בראיות שתובע מתעתד להביא יש כדי לסתור את ראיות ההגנה

(בר"ע 228/75 ברקן נ' תמרי, פ"ד ל(1) 470 (1975)), ברי כי יש לפרש את הזכות כך שהיא לא תעמוד בסתירה לעקרונות יסוד אחרים עליהם מתבססת שיטת משפטנו, ובראשם: סופיות הדיון, הגינות ההליך ומניעת עינוי דין.

לשון הסעיף מורה כי התובע "רשאי" להציג לפני בית המשפט ראיות סותרות. גם אם נפרש את המונח על הדרך המרחיבה והמיטיבה עם התובע, באופן שיקנה לו זכות אשר בית המשפט לא יכול לשלולה (כפי שאכן נעשה בפסיקה, ראו עניין חח; רע"א 1379/14 רוטר נ' מקור ראשון המאוחד (הצופה) בע"מ (25.8.2014) (להלן: עניין רוטר)), הרי עדיין אין משמעותה של זכות זו כי התובע יכול לבחור את עיתוי השימוש בה בהתאם לרצונו. הדברים יפים גם בהתייחס לסדרי הדין הייחודיים של תובענות לשון הרע, אשר במסגרתם התובע הוא זה אשר זוכה באפשרות מתן "המילה האחרונה" בהליך (עניין רוטר; רע"א 2721/14 פלוני נ' פלונית (4.9.2014)). לפיכך, למרות שבתביעת לשון הרע לא נדרש מן התובע להציג את כל הראיות שיש ברשותו בבת אחת ובמסגרת אותו השלב בהליך, לא יהיה זה ראוי לאפשר לו להציג ראיות חדשות בתום הליכי המשפט. ודאי נכון הוא שלתובע בעילת לשון הרע עומדת יכולת מוגברת להוכיח עילתו בהליך. אך גם ליכולת זו רשאים אנו לשרטט קו גבול, ואי אפשר למתוחה עד לזרא. להווי ידוע כי מערכת משפט אשר לא קובעת כללי מסגרת דיוניים, פוגעת ביכולתה לנהל הליכי משפט מסודרים ויעילים. כמו כן, מוסכם כי בעל-דין נושא באחריות על בחירותיו הדיוניות המשפיעות על ניהול ההליך, וכי עליו לנהוג בתום לב, הגינות וסבירות (ראו: בר"ע 305/80 שילה נ' רצקובסקי, פ"ד לה(3) 449 (1981); רע"א 8113/00 שפר נ' תרבות לעם בע"מ, פ"ד נה(4) 433 (2001)). יושם אל לב כי גם עמידתו של בעל דין על זכותו הדיונית, צריך שתעשה לאור עקרונות אלה (רע"א 8467/06 אבו עוקסה נ' בית הברזל טנוס בע"מ (8.7.2010)). מזאת אנו למדים כי למרות שסעיף 18 מאפשר לתובע להביא ראיות אשר לא הוצגו בשלב פרישת טענות התביעה, במטרה להפריך את טענות ההגנה שהובאו לאחר מכן, הוא איננו פטור מן החובה להציג את הראיות הסותרות בעת המתאימה. עת זו היא לא מאוחר ממועד תום הצגת טענות ההגנה, כעולה מלשון הסעיף וממושכלות היסוד של השיטה; שכן, שלב ההוכחות הוא השלב המתאים והמחייב לצורך העמדת דברים על דיוקם במהלך ההליך המשפטי.

5. כפי שעולה מן האמור ומבלי להתעלם ממאפייניה הייחודיים של התביעה מכוח חוק איסור לשון הרע, ההחלטה שלא לאפשר לעותרת להביא ראיותיה לפני הערכאה הדיונית בשלב סיכום ההליך איננה מביאה לעיוות דין, או סותרת את הוראת סעיף 18. עסקינן גם בהחלטה דיונית אשר מעניקה שיקול דעת רחב לערכאה המבררת – היא בית הדין האזורי. הליכי ההוכחות בבית הדין האזורי נסתיימו ביום 17.10.2017. בזמן זה,

המערערת לא הודיעה על כוונתה להגיש ראיות נוספות. ההצהרה על כוונתה להגיש בקשה להוספת ראיות ניתנה ביום 22.10.2017, והבקשה עצמה הוגשה לבסוף רק בתאריך 13.11.2017, שלושה ימים לפני המועד הקבוע להגשת הסיכומים. בשלב מאוחר זה של ההליך, ברי כי לפני הערכאה הדיונית, אשר בחנה את הראיות ועיינה בתיק לעומק, כבר עומדת תמונה עובדתית ומשפטית מלאה אודות המקרה הנידון. גם פסקי הדין הרבים שאוזכרו בכתב העתירה, המהווים אסמכתא להתקבלות פרשנותו של סעיף 18 במחוזותינו ככזה המעמיד לתובע בתביעת לשון הרע זכות מלאה להביא ראיות מפריכות בתום מסכת ההגנה, אינם סותרים את ההחלטה לדחות קבלת ראיות נוספות בשלב מתקדם זה של ההליך. הסיבה לכך היא כי צריך שיושם דגש גם על עיתוי הבקשה להבאת הראיות. בהתבסס על טעמים אלה, לא מצאתי להתערב במקרה זה בנימוקי בית הדין האזורי לפיהם: "ככל זכות דיונית, יש לעשות שימוש גם בזכות זו, "בתום לב ומועד הולם" (פסקאות 7-8 להחלטה). בית משפט זה כבר דחה בעבר בקשת רשות ערעור בעניין הגשת ראיות מפריכות בתביעת לשון הרע כאשר התובע לא עומד בסד הזמנים ההולם להבאת ראיותיו (רע"א 10583/03 ניסנסון נ' בודינגר (24.12.2003)), וכך היה גם בערכאות קמא, מקום בו נמצא כי התובע מנצל זכות זו לרעה, או מעלה אותה בשיהוי (ר"ע (ארצי) 18338-01-20 ג'רני הפקות בע"מ נ' לוינזון (26.1.2020); ע"א (מחוזי מר') 43198-10-14 שדה נ' גלברד (28.7.2015); ת"א (שלום פ"ת) 6153/01 ספקטור נ' ליכטמן (14.11.2006)). אף בהתייחס לעותרת עצמה ניתנה החלטה דומה אשר דחתה את בקשתה להבאת ראיות מפריכות במסגרת תיק אחר שניהלה מחמת השיהוי בהגשת בקשתה (ס"ע (אזורי חי') 4703-02-11 שוורץ נ' אנגל (21.1.2015)).

בית משפט זה, ביושבו כבית דין גבוה לצדק, איננו משמש בתור ערכאת ערעור על הכרעות בתי הדין לעבודה, וככלל נוקט בריסון באשר להתערבותו בהחלטותיהם. הלכת חטיב מורה כי בית המשפט הגבוה לצדק יתערב בהכרעת בתי הדין לעבודה רק בהתקיימותם של שני תנאים חריגים ומצטברים: גילוי טעות משפטית מהותית ומקום בו טעמי הצדק מחייבים זאת (עניין חטיב; בג"ץ 1499/11 חכים נ' בית הדין הארצי לעבודה (20.1.2012); בג"ץ 742/19 שקולניק נ' בית הדין הארצי לעבודה (2.5.2019)). בית הדין האזורי נימק מדוע דחה את בקשת המערערת ובחנה לאור אמות המידה הנדרשות בתובענה כגון דא. הכרעותיו, המבוססות על התרשמותו הבלתי אמצעית מהתנהלות בעלות הדין שעמדו בפניו כל אורכו, כמו גם הכרעתו של בית הדין הארצי, אינן מגלות על קיומה של טעות. משכך, סבורני כי זהו לא אחד מן המקרים החריגים אשר מצדיקים את התערבותו של בית משפט זה, משמצאתי כי הפרשנות אשר ניתנה בערכאות הדיוניות לסעיף 18 לחוק איסור לשון הרע מתיישבת עם החוק, לא נפגעה זכות הגישה לערכאות של העותרת וניתן לה יומה בבית המשפט.

אגב אורחא, יוער כי ספק רב אם יש בכוחן של הראיות אותן מבקשת העותרת להביא כדי להפריך את גרסת המשיבות 3 ו-4 ולערער מהימנותן. הערכאה המבררת מצאה כי אין בראיות הנוספות אותן ביקשה העותרת להביא בפניה, אשר תוכנן פורט בבקשתה, כדי לשנות מן ההכרעה בסוגיה העומדת בלב המחלוקת בין הצדדים (פסקאות 16-18 להחלטה). יתרה מזאת, היקף הראיות המשמעותי שעל בסיסן הוכרע התיק, חלוף הזמן הרב מאז מועד התרחשות התקרית העומדת במרכזו והתמשכות ההליכים בעניינו ותרומת העותרת למצב זה, מחזקים גם כן את המסקנה כי החזרת התיק לדיון מחודש בערכאה המבררת לא רק שלא תהא "מן הצדק", אלא גם עלולה לפגוע בהתגשמותו.

6. מנימוקים אלה, באתי למסקנה כי דין העתירה להידחות על הסף בהיעדר עילת התערבות. לא בלי היסוס ובהינתן הנסיבות בכללותן, אמנע מעשיית צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' שטיין:

אני מסכים.

ש ו פ ט

ניתן היום, כ' באדר התשפ"א (4.3.2021).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט